

İQLİM DİPLOMATİYASINDA DÖNÜŞ NÖQTƏSİDİR

COP29-da milyardlarla insan üçün həyati əhəmiyyət kəsb edən qərarlar qəbul edildi

İTİHƏT

Azərbaycan müstəqilliyinin bərpasından sonrakı illərdə beynəlxalq səhədə növbəti uğura imza atdı. Bu uğuru sadəcə belə ifadə etmək olar: Tarixi Qələbə!

Ölkəmiz bu vaxta kimi bir sıra nüfuzlu beynəlxalq tədbirlərə ev sahibliyi edib, bu tədbirin də ən yüksək səviyyədə keçəcəyi əvvəldən şübhə doğurmurdu. Azərbaycanın 2012-ci ildə "Eurovision", 2015-ci ildə Birinci Avropa Oyunları, 2016-cı ildə Dördüncü İslam Həmrəyliyi Oyunları, habelə Formula 1 Bakı Qran Prisi kimi beynəlxalq tədbirləri yüksək səviyyədə təşkil və keçirməsi bunun sübutudur.

BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyasının (COP29) keçirildiyi olduqca mürəkkəb geosiyasi vəziyyətə bir sıra dövlətlər arasında gərginliyin artması, rəqabətliyi güclənməsinə baxmayaraq dünya ictimaiyyətinin diqqətini məhz Bakıya yönəldib. Bir sıra siyasi dairələrin ölkəmizə, nüfuzlu tədbirə kölgə salmaq səyləri iflasa uğradı.

Azərbaycan növbəti bütün dünyaya bir cür global mahiyyət daşıyan tədbirin möhtəşəm təşkil mədəniyyətini göstərdi, həm də öz təklifləri, sərgilədiyi davranış və davamlı sözləri ilə örnək nümunəsi oldu. Hər şey Prezident İlham Əliyevin COP29 sessiyasının ilk günündə keçirilən Liderlər Sammitində çıxışında dediyi kimi oldu: "Azərbaycan inkişaf etmiş və inkişaf etməkdə olan ölkələr, Qlobal Cənub və Qlobal Şimal arasında ümumi anlaşmaya nail olmaq üçün əlindən gələni edəcək". Belə də oldu, Bakı COP Tərəflər konfransları tarixinə əhəmiyyətli səhifə yazdı.

Tarixi razılaşma

Noyabrın 23-də BMT-nin İqlim Dəyişmələri üzrə Çərçivə Konvensiyasının Tərəflər Konfransının 29-cu sessiyası (COP29) - BMT Baş Assambleyasından sonra dünya liderlərinin ikinci ən böyük illik toplantısı başa çatdı. Təxminən 200 ölkəni bir araya gətirən bu tədbir, global iqlim maliyyələşdirilməsi sistemində əsaslı dəyişikliklərə səbəb olacaq tarixi qərarlarla yadda qaldı.

Bu qərarlar nələri ehtiva edir?

1. Azərbaycanın COP29 Sədrliyi inkişaf etməkdə olan ölkələrə hər il 1,3 trilyon dollar məbləğində iqlim maliyyələşdirilməsi yönəltməyi nəzərdə tutan Bakı Maliyyə Məqsədinin (BMG) qəbul edildiyini elan etdi. Bu məqsəd çərçivəsində inkişaf etməkdə

olan ölkələr üçün iqlim maliyyələşdirilməsi üç dəfə artırmaq, 2035-ci ilə qədər iqlim danışıqları çərçivəsində razılaşdırılmış əvvəlki 100 milyard ABŞ dolları hədəfinin artımını ildə 300 milyard ABŞ dollarına çatdırmaq barədə tarixi qərar əldə olundu.

2. COP29 zamanı BMT-nin yüksək səviyyəli karbon bazarlarına dair 10 il davam edən Paris Sazişinin 6-cı maddəsinin müzakirələri də uğurla başa çatdırıldı. Bu bazarlardan gözlənilən maliyyə axınlarının 2050-ci ilə qədər illik 1 trilyon dollara çatacağı proqnozlaşdırıldı.

3. Bundan əlavə, COP29 Sədrliyi uzun zaman ki, gözlənilən İtqi və Zərər Fondunun yaradılması üzrə mühüm qərar qəbul etdi. Fondun 2025-ci ildən etibarən vəsaitlərinin paylaşılmasına hazır olacağı bildirildi. Bu qərar, xüsusilə kiçik ada dövlətləri və az inkişaf etmiş ölkələrə də daxil olmaqla, inkişaf etməkdə olan ölkələr üçün böyük əhəmiyyət kəsb edir.

Bir faktı da əlavə edək: Stokholmdə Beynəlxalq Sülh Araşdırmaları İnstitutunun məlumatına görə, 2023-cü ildə dünya hökumətləri hərbi xərclərə gündəlik 6,7 milyard dollar xərcləyiblər. Bu, o deməkdir ki, illik 300 milyard dollarlıq iqlim maliyyələşdirilmə hədəfi dünyanın 45 günlük hərbi xərclərinə bərabərdir.

Azərbaycan diplomatiyasının ciddi qələbəsi

Bakı zirvə toplantısı həm inkişaf etmiş, həm də inkişaf etməkdə olan ölkələrin iqlim dəyişikliyi ilə mübarizəyə baxış üzrə iki fərqli yanaşmanın ortaq məxrəcə gətirə bilib. Bu müstəvidə Azərbaycan hər iki tərəflə münasibətlərində effektiv balanslı mövqeyə nümayiş etdirə bilib ki, bu da qəbul olunmuş qərarlarda özünü göstərir. Bu, Azərbaycan diplomatiyasının çox ciddi qələbəsidir.

Azərbaycanın mövqeyi ondan ibarət idi ki, ətraf mühitlə bağlı məsələlərin müzakirəsi artıq inkişaf etməkdə olan ölkələrin xeyrinə resursların yenidən bölüşdürülməsi üçün effektiv modellər hazırlamağa yönəlməlidir. Azərbaycan bu mövqeyi açıq şəkildə ifadə edə bildi: zəngin dövlətlər iqlim dəyişikliyi ilə mübarizədə yoxsullara kömək etməlidir.

Əldə olunmuş razılaşmalar və qərarlar onun göstəricisidir ki, COP29-a ev sahibliyi Azərbaycanı bütün dünyada təşəbbüskar, gənc və dinamik inkişaf edən bir dövlət imicinə qazandırdı. Bu isə Azərbaycanın

Cənubi Qafqazda şəxsi lider mövqeyini göstərən mühüm faktordur. Bakı, əslində COP29-da sədrliyi dövründə növbəti möhtəşəm tədbirin episentri, həm də bütün dünyanın paytaxtına çevrildi.

Bir sıra xarici ekspert və analitiklərin də qənaətlərinə görə, Azərbaycanın evsahibliyi etdiyi COP29 əvvəlki iqlim konfranslarından fərqli olaraq köklü yanaşma nümayiş etdirib. Əgər əvvəlki konfranslarda inkişaf etməkdə olan ölkələrə iqlim dəyişikliyi ilə düzgün mübarizə aparmaq yolları öyrədilir və bu səhədə tövsiyələr verilsəydi, Azərbaycan COP29-da kifayət qədər cəsarətli yanaşma nümayiş etdirirdi.

Prezident İlham Əliyev beynəlxalq əhəmiyyətli tədbirin Liderlər Sammitindəki çıxışında bu mötəbər toplantının işinə kölgə salmağa çalışmış Fransa və Niderland kimi ölkələrin sözlərini tənqid etdi, onların ünvanına açıq müstəmləkəçilik itihamları səsləndirdi. Ölkə başçısının bu çıxışı təkcə COP29-a gəlməkdən imtina edən müstəmləkəçilərin özlərini deyil, həm də Qlobal Cənub ölkələrinin heyran qoydu. Azərbaycan bu dəfə, COP kimi beynəlxalq forumda da müstəqil siyasət yeritməyə əsaslı şəkildə sadiqliyini nümayiş etdirərək bir sıra ölkələrin rəğbətini qazandı.

Azərbaycan COP29-a yüksək səviyyəli və nümunəvi evsahibliyi etdi. Tədbirə bağlı heç bir xoşagəlməz hallara rast gəlinmədi. COP29-da 200-ə yaxın ölkənin nümayəndələrinin, 80-dən çox prezident, vitse-prezident və baş nazirin Azərbaycanı gəlməsi antiAzərbaycançı qüvvələrin növbəti iflası oldu. Bakının COP29-da qaldırıldığı çox həssas məsələ iqlim maliyyələşdirilməsidir. Qlobal istiləşmə proseslərinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir edən ölkələr birgə məsuliyyət daşımaq istəmir və iqlim dəyişikliyinə ən həssas olan kiçik ada dövlətlərinə kömək etməkdən yayınır. COP29-da Azərbaycanın irəli sürüldüyü ideyalar müzakirə olunub, məqsəduyğun və düzgün hesab edilib.

"Çətin səfər idi, amma razılığa gəldik"

BMT-nin İqlim Dəyişikliyi üzrə İcraçı katibi Saymon Stiell 24 noyabr 2024-cü il tarixində BMT-nin İqlim Dəyişikliyi Konfransının (COP29) bağlanışında söylədiyi nitqində COP29-un maliyyə konfransının Bakıda baş tutmasını təmin etdiyinə görə Azərbaycanın sədrliyinə minnətdarlığını bildirdi. O qeyd etdi ki, "iqlim dəyişikliyi hər bir ölkəyə təsir etdiyi üçün bu yeni maliyyə hədəfi bəşəriyyət üçün "sığorta siyasəti"dir. Ancaq

hər hansı digər sığorta kimi, o, yalnız sığorta haqları tam və vaxtında ödənildikdə işləyir: milyardlarla insanın həyatını qorumaq üçün verilən vədlərə əməl edilməlidir. Bu saziş təmiz enerjinin kütləvi artımını qoruyacaq və bütün ölkələrə onun əhəmiyyətli faydalarını — daha çox iş yeri, daha güclü inkişaf və hər kəs üçün daha ucuz təmiz enerji əldə etməyə kömək edəcək".

"Bakıdan biz çox iş görürük ayrılıq"

"Bakıda keçirilən COP29 əvvəlki Tərəflər Konfransında (COP 28) verilməmiş vədləri insanları, planeti qorumaq və rifah yaratmaq üçün icra edilə bilən nəticələrə çevirməyə kömək edəcək bir tədbirdir. Və Bakıda məhz bunu mümkün etdik".

Saymon Stiell qeyd etdi ki, "COP29 iqlim dəyişikliyinə ön "cəbhəsində" onların, xüsusən də əhalinin ən həssas təbəqələrinin real müdafiəsinin maliyyələşdirilməsinə kömək edəcək. COP29 təxminən on illik zəhmətdən, gərgin işdən sonra karbon bazarları ilə bağlı global bir razılığa gəldi, əvvəlki bir neçə COP isə buna nail ola bilmədi. Heç bir ölkə əvvəlki COP-larda istədiyi hər şeyi ala bilmədi və Bakıdan isə biz çox iş görürük ayrılıq".

Bakının ev sahibliyi ilə başa çatan toplantının yüksək qiymətləndirən S.Stiell hesab edir ki, COP29-da verilməmiş qərarlar milyardlarla insan üçün həyati əhəmiyyət kəsb edir. S.Stiell növbəti Tərəflər Konfransına (Braziliya, Belem) qədər qollarımızı çırılmalıyıq sözləri ikiqat artırmaq vacibliyini bildirib. O hesab edir ki, BMT-nin Paris Sazişi real tələqini təmin edir, ancaq ölkələr hələ də "dövriyyəni artırmalıdır". Unutmayaq ki, BMT-yə əsaslanan bu global əməkdaşlıq olmasaydı, 5 dərəcə global istiləşmə yolunda olardıq.

"Bakıda biz irəlivi doğru daha bir mühüm addım atdıq"

İcraçı katib qeyd etdi ki, biz hələ də tələb olunan kursdan uzağıq, yeni iqlim hədəfləri bizi yarıya qaytarmaq üçün çox vacib olacaq. Onlar Dubayda razılaşdığımız məqsədlərə, o cümlədən bərpə olunan enerjinin istifadəsi üçün genişləndirmək, qalıq yatacaqlardan uzaqlaşmaq və cəmiyyətləri daha davamlı olmaq üçün dəyişdirmək kimi məqsədlərə əsaslanmalıdır. İqtisadiyyatın bütün sahələrini və bütün cəmiyyəti əhatə edən planlar mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Burada biz iki G20 ölkəsindən — Böyük Britaniya və Braziliyadan açıq siqnallar gördük ki, iqlim dəyişikliyi ilə bağlı daha güclü addımlar onların

Əldə olunmuş razılaşmalar və qərarlar onun göstəricisidir ki, COP29-a ev sahibliyi Azərbaycanı bütün dünyada təşəbbüskar, gənc və dinamik inkişaf edən bir dövlət imicinə qazandırdı. Bu isə Azərbaycanın Cənubi Qafqazda şəxsi lider mövqeyini göstərən mühüm faktordur. Bakı, əslində COP29-da sədrliyi dövründə növbəti möhtəşəm tədbirin episentri, həm də bütün dünyanın paytaxtına çevrildi.

Azərbaycanın evsahibliyi etdiyi COP29 əvvəlki iqlim konfranslarından fərqli olaraq köklü yanaşma nümayiş etdirib. Əgər əvvəlki konfranslarda inkişaf etməkdə olan ölkələrə iqlim dəyişikliyi ilə düzgün mübarizə aparmaq yolları öyrədilir və bu səhədə tövsiyələr verilsəydi, Azərbaycan COP29-da kifayət qədər cəsarətli yanaşma nümayiş etdirirdi.

200-ə yaxın ölkənin konsensusu sayəsində Azərbaycan COP29-un keçirildiyi məkan seçilməsi ölkəmizin bütün dünyada artan rolunu və beynəlxalq iqlim təşəbbüslərində fəal iştirakını vurğulayır. Bu hadisə ölkəmizin davamlı inkişafa sadiqliyini və əsas ekoloji problemlərin həllində əhəmiyyətli rolunu nümayiş etdirir.

iqtsadiyyatlarının və insanların maraqlarına uyğundur:

"Bakıda tərəqqi çox çətinliklə əldə olunub. Gecə-gündüz işləyənlərin hamısına təşəkkür edirəm. Əldə etmək istədiyiniz milyardlarla həyatı daha təhlükəsiz və daha yaxşı edəcək. Vətəndaş cəmiyyəti tərəfindən tədbirə qoşulanların nəzərinə çatdırmaq istəyirəm ki, sizin fəaliyyətiniz prosesin irəliləməsinə kömək edir. Bu gün biz yeni məqsəd barədə razılığa gəldik və siz onun həyata keçirilməsində mühüm rol oynayacaqsınız. 200-ə yaxın ölkədən on minlərlə insanın bir araya gələrkən iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə üzrə global səylərdə irəliləyiş əldə edilə bilməsi üçün Katibliyin əməkdaşları da yorulmadan çalışdı və öz öhdəliklərini yerinə yetirdi".

"Qarşımızda hələ çox uzun yol var, lakin burada, Bakıda biz irəlivi doğru daha bir mühüm addım atdıq. BMT-nin Paris razılaşması bəşəriyyətə xilas etmək planıdır; başqa heç nə yoxdur. Beləliklə, biz, Bakıda və burada təmsil olunan bütün ölkələr bu yolu birlikdə addımlayırıq. Mən Bakıdakı kimi çətin günlər gələndə gəlməni doğru yolda saxlayan daha çalışqan bir qrup insan görmədim".?

Xüsusi məqam

BMT-nin İqlim Dəyişikliyi katibliyi (UNFCCC) COP29 Bakı toplantısında dünyada bir ilke imza atıldığını qeyd edir. "COP29-da mühüm bir mərhələ baş verdi: ilk dəfə Gənclər İqlim Forumunun işində uşaqların əhəmiyyətli iştirakını təmin etmək üçün xüsusi formatlar yaradıldı. Ən kiçiyinin yaşı 10 olmaqla dörd uşaq moderator və məruzəçi kimi çıxış edərək tərəflərin nümayəndələri və müşahidəçi təşkilatlarla birbaşa əlaqə qurdular. Onların iştirakı iqlim dəyişikliyi ilə mübarizə tədbirləri üçün inklüzivliyin və nəsilərəarası əməkdaşlığın vacibliyini vurğuladı".

PISA — Azərbaycanın yeni təşəbbüsü

COP29 konfransı həm də təhsil və iqlim savadlılığı kimi mühüm inkişaf sahələrini əhatə etdi. Azərbaycan bu platformada yenilikçi təşəbbüslə çıxış etdi. Və bu təşəbbüs COP29-un ruhuna cavab verən bir ilk oldu. Azərbaycanın təşəbbüsü ilə iqlim savadlılığı iqtisadi əməkdaşlıq və iqlim savadlılığı (OECD) 2029-cu ildən etibarən dünyanın aparıcı təhsil meydanına daxil ediləcək. Bu da COP29-da elan edildi. Konfrans çərçivəsində keçirilən görüşdə elm və təhsil naziri Emin Əmrullayev və OECD-nin Təhsil və bacarıqlar üzrə direktoru Andreas Şleyxer beynəlxalq

qiymətləndirmə layihələrinin bir hissəsi kimi iqlim və ya ətraf mühit savadlılığının qiymətləndirilməsinin təbiiqi təşəbbüsünü elan etdilər.

Tədbirdə Elm və Təhsil Nazirliyi və OECD arasında PISA çərçivəsində iqlim savadlılığının qiymətləndirilməsinə üzrə birgə əməkdaşlıq haqqında saziş imzalandı. Sazişə əsasən, 2029-cu ildə keçiriləcək növbəti PISA tədqiqatında Azərbaycanın təşəbbüsü ilə dünyada şagirdlərin iqlim savadlılığına dair qiymətləndirilməsi ilə bağlı çərçivə sənədi və bu prosesin təşkiliyə dair öyrənmə materialları hazırlanacaq.

COP29-da iştirak edən Kembric Universitetinin İqlim təhsili üzrə global direktoru Kristin Özden xəbəri alqışlayıb: "Bu qərar məktəblərdə iqlim təhsilinin transformasiyasını təmin edəcək, həmçinin müxtəlif ölkələrdə yaşıl təhsil üçün lazımı dəlil və məlumatları təqdim edə biləcək son dərəcə arzuolunan təşəbbüsdür. Biz bilirik ki, gəncləri iqlim dəyişikliyinə əsas səbəblərini və nəticələrini anlamaq, dəyişən dünyamızda inkişaf etməyə, həll yollarını tapmağa hazırlamaq üçün lazımı olan bacarıq, bilik və anlayışla təmin etmək üçün təhsil çox vacibdir".

Qeyd edək ki, COP29 çərçivəsində keçirilən "təhsilin yaşılşdırılması və iqlim savadlılığı: təhsilin yaşılşdırılması" toplantısı iqlim təhsilinin inkişafına, ən yaxşı təcrübələrin mübadiləsinə və beynəlxalq tərəfdaşlığın gücləndirilməsinə həsr edilib.

İqlim hərəkətində yeni president

Beləliklə, Azərbaycanın təşkil etdiyi COP29 iqlim konfransı ətraf mühitin qorunması üzrə global səylərdə mühüm mərhələ oldu. 200-ə yaxın ölkənin konsensusu sayəsində Azərbaycan COP29-un keçirildiyi məkan seçilməsi ölkəmizin bütün dünyada artan rolunu və beynəlxalq iqlim təşəbbüsündə fəal iştirakını vurğulayır. Bu hadisə ölkəmizin davamlı inkişafa sadiqliyini və əsas ekoloji problemlərin həllində əhəmiyyətli rolunu nümayiş etdirir.

Prezident İlham Əliyev daha yaşıl və davamlı gələcək yaratmaq naminə ölkələri bir araya gətirərək iqlim diplomatiyası üçün yeni president yaradıb. Bu impulsu qorumaq, vədləri həyata keçirmək üçün davamlı bir planet üçün fürsət çevirə biləcək.

COP29 bütün ölkələrə "Yaşıl dünya naminə həmrəylik illi"ndə bir araya gətirdi. Bu tədbir iqlim siyasətində yeni impulslarla dolu idi və açıq şəkildə göstərdi ki, bütün ölkələrin öz sözləri var və töhfələrini vermək istəyirlər.

Oruc MUSTAFAYEV